

LA RESISTÈNCIA AL PATI DE VEÏNES

ADELINA CABRERA
ISABEL BLAS GUILLÉN

“Hi ha dues coses en les quals València s’assembla a moltes altres ciutats: les dones pateixen més que els homes l’exclusió residencial i les dones s’ocupen més que els homes d’alleugerir els efectes que té en la unitat familiar.”

L’exclusió residencial no és més que una expressió de l’exclusió i pauperització social, la qual arremet amb més força contra les dones. En l’Estat espanyol, l’índex AROPE (les sigles en anglés per a *At Risk Of Poverty and/or Exclusion*, que mesura la pobresa i exclusió social) era en 2019 dos punts superior per a les dones (27%) que per als homes (25,1%). No és d’estranyar si, com informa la Xarxa Europea contra la Pobresa (entitat encarregada de l’informe AROPE), la taxa d’activitat laboral entre les dones en 2018 era del 53,1%, però del 64,6% en els homes; la desocupació femenina ascendia al 17,02% i la masculina al 13,72%; la jornada parcial ocupava al 24% de les dones i només al 6,8% dels homes. Per a acabar-ho d’arrodonir, segons l’INE la bretxa salarial el 2017 era de 12,1 punts percentuals en jornades completes i de 15,9 en jornades parcials, a favor dels homes. Amb aquest panorama, és senzill col·legir que les dones són més vulnerables a l’exclusió residencial, que és la que es produeix quan la pobresa afecta a l’accés, al manteniment o a les condicions de l’habitatge.

Les caps de família sense accés a l’habitatge

La nostra experiència professional, en el Servei d’Intervenció en la Pèrdua d’Habitatge i Ocupació (SIPHO) de València ciutat, ens confirma que així és. Segons les dades que hem recollit durant el 2019,

el 70,5% de persones que van acudir al SIPHO amb problemes d’habitatge eren dones. D’eixa quantitat, el 13,56% eren dones sense càrregues familiars i sense parella, el 50,85% eren famílies monomarentals i el 48,6% eren famílies nuclears en les quals la dona ha pres la iniciativa en la gestió de la situació d’emergència habitacional. Si ho contrastem amb les dades dels homes, és significatiu que del 29,5% que representen del total, només el 7,8% eren homes sense càrregues familiars ni parella i l’altre 13,8% eren homes de famílies nuclears. No tenim registrada cap llar monoparental.

Les diferents identitats socials que s’interrelacionen i conviuen en una ciutat, com ara l’estatus social, l’ètnia, la raça, l’edat, la diversitat funcional i, com no, el gènere, determinaran el lloc que ocupa cada qui a la ciutat. Quan parlem de lloc, no sols ens referim a l’accés en l’espai estrictament territorial i les possibilitats de viure en un barri o en un altre, sinó també a les diferents experiències i maneres de coexistir que es troben a la ciutat condicionades per les tasques de cura, la conciliació familiar i personal, la distribució justa de serveis públics o la participació ciutadana i política.

En aquest sentit, més de la meitat de les dones usuàries del SIPHO de València, com es reflecteix en les dades i a través del nostre contacte amb les diferents històries personals, són les encarregades de

dur a terme el treball productiu, encara que els homes ho fan en major proporció, però a més s'encarreguen del no remunerat dins de la llar. La qual cosa no sorprén. I per si no fóra prou, les ànsies per millorar la situació d'aquestes famílies oblidades i invisibilitzades de qualsevol focus d'atenció també és liderada per dones urbanes que, des de les seues pròpies vivències de l'expulsió dels seus barris -ja siga per l'especulació, la turistificació, la pertorbadora bambolla actual del lloguer o les execucions hipotecàries que perduren després de la crisi-, s'han convertit en el baluard imprescindible que promou un altre model de política urbana més equitatiu i posant en el centre la sostenibilitat de la vida.

L'exclusió residencial organitzada

Les anomenades Las Hijas de La Coma (prenen el nom del documental¹ que va realitzar l'associació *Creixer en La Coma*) són un excel·lent exemple d'autogestió del problema habitacional des de l'experiència i amb la consciència que l'habitatge és el pilar que sustenta les altres esferes de la vida. Es tracta d'un grup de dones del barri valencià La Coma, un conjunt d'habitatges situats en terme municipal de Paterna que va ser construït en una zona aïllada a l'inici de la dècada dels 80, resultat fallit i ple d'irregularitats d'un pla urbanístic

dissenyat en els 60 en ple període desenvolupista. Els habitatges, destinats en la seua majoria a ser adjudicats a famílies en situació de vulnerabilitat, van començar a ser habitats sense comptar amb col·legi ni centre de salut. Els seus habitants encara es queixen que tampoc es van construir baixos comercials, per la qual cosa l'activitat econòmica està planificadament i materialment impedida. Actualment, el barri de la Coma figura en l'imaginari valencià com un focus de marginalitat, delinqüència i incivisme.

Enmig d'aquest estigma s'alcen Las Hijas de La Coma armant un moviment de suport mutu davant els desnonaments que l'administració pública practica contra les famílies que ocupen alguns dels habitatges. S'ha concretat en accions com la paralització de desnonaments, la reclamació en via administrativa o campanyes de difusió local. Aquestes dones argüeixen que posen per damunt de tot el manteniment de les seues famílies com a resposta a les hostils condicions de vida del barri.

Eixes condicions són reproduïdes i agreujades per la pròpia administració que, imbuïda sovint de la mateixa aproximació aporofòbica que alimenta el clixé que recau sobre La Coma, ha deixat les seues funcions i portava anys sense rehabilitar ni intervinde els malparats habitatges. Només fa poc, influïda pel moviment de Las Hijas de La Coma, la Generalitat

1. <https://www.youtube.com/watch?v=yyFiUGxUx8U>

Fotograma del documental *Las hijas de La Coma*.

Valenciana ha realitzat una inversió per a rehabilitar alguns d'aquests habitatges.

Vida i experiència

Davant el problema de l'habitatge a la ciutat de València, ja no val amb el simple reconeixement de l'existència estructural de les condicions que exclou les dones i les seues famílies, no n'hi ha prou amb admetre que aquestes circumstàncies limitants faciliten les desigualtats socials. Des d'una perspectiva

de gènere i de drets, les dones urbanes s'organitzen, enfortint els processos col·lectius d'àmbit local i les seues pròpies capacitats individuals i polítiques. Estan en ple exercici de la seua participació política, construint així mateix un model propi de ciutadania activa. Aquestes veïnes volen actuar de manera local des dels seus barris, posicionar les tasques de cura que també són invisibilitzades i gaudir, al cap i a la fi, d'un dret a la ciutat que promoga la sostenibilitat de la vida com a eix principal d'organització social.

NOTA SOBRE LES AUTORES

Adelina Cabrera Navarro és advocada i sòcia d'El Rogle, Mediació Recerca i Advocacia, una cooperativa valenciana dedicada a la defensa del dret a l'habitatge. Té màster d'Advocacia (UV) i també en Ciutadania i Drets Humans: Ètica i Política (UB). A València forma part de col·lectius pel dret a la vivenda i a la ciutat, com Entrebarris.

Isabel Blas Guillén és advocada i politòloga a El Rogle, Mediació Recerca i Advocacia, una cooperativa valenciana dedicada a la defensa del dret a l'habitatge. Té un Màster en Dret Internacional de Drets Humans i Dret Internacional Humanitari a la American University Washington College of Law. Actualment és consultora de gènere tant en l'àmbit jurídic com de recerca.

Fotograma del documental *Las hijas de La Coma*.